

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ РУХУ "СПОРТ ДЛЯ ВСІХ" В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Надія Ковальчук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Анотація. Висвітлено причини, які знижують інтерес школярів до занять фізичною культурою, зокрема – неналежна матеріальна база шкіл, необізнаність авторів програм „Фізична культура” з реальними умовами сільської школи, відсутність сімейної традиції занять фізичними вправами тощо. Запропоновано шляхи вирішення піднятої проблеми.

Ключові слова: рух „Спорт для всіх”, здоров’я, заклади середньої освіти, фізична культура, сільські школи.

Nadia Kovalchuk. Problems and ways of practical realization of the movement „Sport for All” in institutions of general secondary education (on the example of Volyn region). It has been defined the reasons, which reduce the interest of schoolchildren in physical education, they are ill-fated material base of schools, ignorance of the authors of "Physical Culture at School" programs of real conditions of rural school, lack of family traditions to do physical exercises, etc. The ways of solving the raised problem are offered.

Key words: movement "Sport for All", health, institutions of secondary education, physical culture, rural schools.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом багатьох століть існування людства історично склався механізм його самозбереження. У складних природних умовах, в період масових епідемій, війн, техногенних катастроф, в результаті яких забруднюється навколишнє середовище, умов праці, в яких частка фізичних зусиль мізерна, порівняно зі значними розумово-психічними навантаженнями, виживає та особа, у якої краще здоров’я. У 1978 р. Всесвітня організація здоров’я прийняла концепцію, в якій здоров’я визначається не лише відсутністю хвороб, а й як стан фізичної, розумової та соціальної рівноваги. Здоров’я потребує захисту протягом всього життя людини. Для того щоб людина жила повноцінно, їй необхідна достатня кількість рухів. Тому на етапі сьогодення все частіше поняття „здоров’я” поєднується та пов’язується з фізичною культурою і фізичним вихованням.

Аналіз наукових праць, які розглядалися на фахових конференціях: „Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві” (Луцьк, 1999 р.), „Актуальні проблеми розвитку руху „Спорт для всіх: досвід, досягнення, тенденції” (Тернопіль, 2004, 2007 рр.), „Фізична культура, спорт та здоров’я нації” (Вінниця, 2001 р.), „Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні” (Рівне, 2001, 2007, 2010 рр.), „Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення” (Львів, 2012, 2014, 2016 рр.) свідчить про те, що протягом останніх 20-ти років вчені намагаються знайти дієві заходи, які виведуть із кризи систему фізичного виховання, фізичної культури і спорту нашої держави, що позитивно вплине

на здоров'я нації. Погіршення стану здоров'я школярів – одна з актуальних проблем України з початку XXI ст. У структуру захворюваності входять хвороби органів дихання (46,5 %), нервової системи (17,2 %), опорно-рухового апарату (47,7 %), системи травлення (36,5) та ін. З кожним роком навчання у школі показники здоров'я учнів погіршуються [5]. Серед студентської молоді неінфекційні соматичні захворювання також набули загрозуючого розповсюдження: 90 % студентів мають відхилення у стані здоров'я, близько 50 % – незадовільну фізичну підготовленість [1, 3]. Необхідність пошуку нових технологій зміцнення здоров'я та залучення до систематичних занять фізичною культурою зумовила появу в Україні „Спорту для всіх” [2]. А в 2016 р. президент України видав Указ „Про національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року „Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація”, яка спрямована на створення умов для підвищення рівня залучення населення до оздоровчої рухової активності, що сприятиме розв'язанню гуманітарних і соціально-економічних проблем для особи, суспільства та держави [4].

Здоров'я людини формується в дитячому віці на основі генетичних факторів, засобів життя та екологічних умов. Практично половину дня перебуває під безпосереднім впливом вчителів у школі, які повинні не лише виховувати, вчити дітей, а й дбати про їхнє здоров'я. **Мета дослідження** – намагання розкрити проблему практичної реалізації руху „Спорт для всіх” в закладах середньої освіти Волинської області та запропонувати шляхи її вирішення.

Результати дослідження. В Україні існує потужна кількість державних директивних, законодавчих, програмних документів, які констатують гостру необхідність у зміні підходів та визначенні пріоритетних напрямів розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту. Це повинно забезпечити ефективне функціонування галузі в нових соціально-економічних умовах, а також зміцнити здоров'я нації як засобу розвитку особистості. Чітко визначене також нормативно-правове, організаційне та фінансове забезпечення реалізації Національної стратегії. Останнє здійснюватиметься за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Саме фінансове забезпечення і є ключовим в реальному стані фізичної культури школярів. Через відсутність коштів немає можливості створити належних умов для реалізації руху „Спорт для всіх” у школах.

В Луцьку існує 26 комунальних закладів загальної середньої освіти. В жодному з них матеріальна база не дає можливості повною мірою реалізувати програмне навчання з фізичної культури. Аналіз розкладу уроків показав, що одночасно у спортивному залі займаються учні трьох вікових груп від 10 до 17 разів на тиждень. У розпорядженні учнів одного класу спортивний зал буває від 3-ох до 8-ми уроків на тиждень. На інших уроках в залі займаються по два класи. Введення 3-го уроку фізичної культури стало причиною переповнення спортивних залів і порушення їх пропускнуої зайнятості.

Любов до різних видів спорту прищеплюється зазвичай зі шкільних уроків фізичної культури. Старше покоління пам'ятає лозунг „Від значка ГПО до олімпійських медалей”, пам'ятає також імена українських гімнастів Чукаріна В., Шахліна Б., Литиніної Л., Астахової П. та ін. Сучасна спортивна гімнастика занепала. Сьогодні у школах відсутній інвентар навіть для основної гімнастики. Типове обладнання для гімнастики (бруси, перекладини та ін.), яке визначено шкільною програмою „Фізична культура” не обновлювалось із часів заснування шкіл, у багатьох школах його взагалі немає. Відсутність у школах малого гімнастичного інвентарю не дає можливості урізноманітнити загальнорозвивальні вправи, підвищити їх емоційність, використати інвентар для розвитку таких фізичних якостей, як спритність, сила, гнучкість та для проведення рухливих ігор. Через відсутність канату лазіння по ньому не вивчають у 42,3 % луцьких шкіл. Аналогічне становище із іншим спортивним інвентарем.

Якщо у молодших класах на уроці фізичної культури діти активно рухаються, задовольняючи свою природну потребу в русі, то в середніх та старших інтерес учнів до зазначених уроків втрачається, особливо у дівчат. Вони краще сидітимуть на лаві, ніж перекидатимуть рваний волейбольний м'яч у колі. Однією з причин пасивності учнів на уроках є відсутність можливості проведення гігієнічних процедур відразу після уроку. Жодна волинська школа не має душової kabіни і належних умов для переодягання, як це передбачено в європейських шкільних закладах.

Вчителі фізичної культури старшого віку згадують про матеріальне забезпечення в роки СРСР, коли кожна школа мала не лише м'ячі та різний дрібний інвентар, а й лижі, черевики з ковзанами і, навіть, рапіри. На нинішньому етапі в осінній та зимовий періоди з учнями на свіжому повітрі уроків фізичної культури не проводять, забуваючи, що загартування – це один із засобів здорового способу життя.

Однією з причин зниження рухової активності учнів є позиція батьків, які не вважають, що фізичні вправи – це запорука здоров'я. Крім цього, останнім часом у дітей проявляються риси відвертої агресії та недисциплінованості, а вчитель немає права змусити окремих учнів виконувати завдання разом із класом. 65 % батьків вважають, що уроки фізичної культури в переповнених спортивних залах із відсутньою вентиляцією, а взимку за температури +12–14С° здоров'я дітям не додадуть, більше того, у дітей, які мають схильність до алергії, можуть спровокувати її приступ.

Статистика свідчить, що в луцьких школах кількість здорових учнів із кожним роком зменшується. До основної медичної групи належать у 1-их класах у середньому 32 % школярів, у 2-их – 30 %, у 3-іх – 28 %, у 4-іх – 21 %. Вчителі заявляють, що рухову активність і якість уроків фізичної культури покращило б проведення занять окремими групами за станом здоров'я учнів, але це знову впирається в матеріальну базу школи.

У Волинській області працює 532 сільські школи. У 137 з них відсутні будь-які приміщення для занять фізичною культурою. 234 школи мають

стандартні спортивні зали, а в 161 для уроків фізичної культури пристосовані різні приміщення (класи, холи, майстерні). Взимку вчителі шкіл, в яких немає спортивних залів, уроки фізичної культури проводять у класах. Про якість цих уроків можна лише здогадуватись.

На прикладі Волинської області постає питання: що дають нові програми з фізичної культури для 1–4 класів (2016 р.) та 5–9 класів (2017 р.), в яких лише поміняно місцями колонки? Чи знають автори програми про об'єктивні умови для забезпечення фізичної культури в сільській школі? Можливо сучасна програма розрахована лиш на столичні школи. А введення в програму ще семи варіативних модулів (пентак, корфбол, регбі, фехтування, військово-спортивні ігри, степ-аеробіка, черлідінг) у вчителів викликав не лише подив, а й обурення.

Шкільна програма – це теоретичний, хоч і державний документ, який розрахований на ідеальні умови і не враховує реалій практики. У зв'язку з цим, зміст програми слід внести коректуючи зміни, які б дозволили повноцінно реалізувати завдання фізичної культури про зміцнення здоров'я школярів, враховуючи матеріальне забезпечення предмета.

Висновки. Шкільна програма – це теоретичний хоч і державний, документ, який розрахований на ідеальні умови і не враховує реалій практики. У зв'язку з цим, у зміст програми слід внести коректуючи зміни, які б дали змогу повноцінно реалізувати завдання фізичної культури щодо зміцнення здоров'я школярів, враховуючи матеріальне забезпечення предмета.

В Україні достатньо наукових фундаментальних досліджень у галузі фізичного виховання та здоров'я школярів, впровадження яких у практику позитивно вплине на формування інтересу учнів фізичних вікових ланок до занять фізичними вправами, підвищить рухову активність, сприятиме розвитку рухових якостей, покращить соматичні здоров'я.

Уряд повинен аналізувати дієвість законодавчих та програмних документів, яких у галузі „фізична культура і спорт” в Україні було більш, ніж достатньо („Концепція національної системи фізичного виховання дітей, учнів і студентської молоді України”, „Державна програма розвитку фізичної культури і спорту України”, закон України „Про фізичну культуру і спорт”) перш ніж видати нові. Адже попри це, ні здоров'я, ні досягнення наших спортсменів не здали. Для втілення указів і законів у життя суспільства потрібно спиратися на об'єктивні соціальні й економічні можливості країни.

Будувати спортивну базу школи, спираючись на досвід зарубіжних навчальних закладів. Забезпечити школи необхідним для вивчення варіативних модулів, згідно навчальної програми з фізичної культури. Тільки за достатньої кількості спортивних споруд, обладнання та інвентарю можна не епізодично, систематично якісно проводити уроки та налагодити роботу секційних занять з видів спорту за інтересами.

З метою підвищення професійної компетентності педагогів із проблем залучення школярів до руху „Спорт для всіх” на методичних об'єднаннях

інформувати їх про науково-методичні матеріали щодо формування здорового способу життя для впровадження в практику роботи з дітьми.

Література

1. Бухвал А. Стан здоров'я студентів вищих навчальних закладів / А. Бухвал, О. Самчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк : Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2009. – № 3 (7). – С. 52–55.
2. Жданова О. Роль центрів „Спорт для всіх” у залученні населення до систематичних фізкультурно-оздоровчих занять / О. Жданова, Н. Тхір, М. Данилевич // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : Матеріали VIII Всеукр. науково-практ. з міжнарод. Учасю. – Львів : ЛДУФК, 2012. – С. 233–238.
3. Макареня В. В. Соматичне здоров'я студента у контексті формування здоров'язбержувальної поведінки (теоретичний дискурс) / В. В. Макареня, Л. А. Завацька, Т. В. Гнітецька // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. пр. – № 2 (18). – Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2017. – С. 242–247.
4. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року „Рухова активність – здоровий спосіб життя – здоров'я нації” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakonO.rada.gov.ua/laus/show/42/2016
5. Харченков К. С. Про взаємозв'язок показників здоров'я, фізичного розвитку і захворюваності в дітей молодшого шкільного віку з відповідною фізичною підготовленістю / К. С. Харченков // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. / редкол.: О. С. Куц та ін. – Київ–Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2001. – С. 422–423.